

TÜRK HALK MÜZİĞİ TÜRKÜLERİNDE DEMİR VE ÇELİK İMGELERİ
Images of Iron and Steel in Turkish Folk Music

Ümit Remzi Ergün¹

Makale Bilgisi	Özet
<p><i>Araştırma Makalesi</i></p> <p><i>Gönderilme:</i> 26 Temmuz 2023</p> <p><i>Kabul:</i> 15 Ağustos 2023</p> <p><i>Anahtar kelimeler:</i> Demir Çelik, Türk Halk Müziği, İmge</p>	<p>Tarihin eski çağlarından günümüze toplumları askerî, iktisadî ve ticarî anlamda geliştiren ürünlerin başında demir ve çelik ürünleri gelmektedir. Türklerin, kendi tarihleri içerisinde demir ve çelik açısından zengin doğal kaynak bölgelerinde konargöçer veya yerleşik olarak hayatlarını sürdürmeleri demir ve çelik ürünlerinden kültürlerinin özellikle müzik kültürünün etkilenmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Çalışma, Türk halk müziği eserlerinde demir çelik imgelerinin varlığını araştırma evrenini oluşturan altmış beş eseri incelemeye almıştır. İnceleme sonucunda, Türk halk müziği eserlerinin ortak özellikleri dikkate alınarak değerlendirme yapıldığında eserlerde kullanılan demir çelik imgeleriyle eser sözleri ve isimleri arasında uyum olduğu görülmüştür. Demir ve çelik imgelerine edebiyatın ve diğer sanatların ürünlerinde mit, anlam ve sembol olarak ağırlıklı olarak rastlanılmakta iken incelemeye alınan Türk halk müziği eserlerinde ve sözlerinde demir ve çelikten türetilmiş mit ve sembollere sayıca daha az rastlanılmıştır. Türk halk müziği sözlerinin yalın ve samimi özellikli yapısı ele alındığında demir çelik imgesi taşıyan eserlerde yoğun söz sanatı kullanımına rastlanılmamıştır. Türk halk müziğinin doğal olaylar, sosyal gelişimler, mertlik, kahramanlık, özlem, gurbet kavramı, acı, sevgi ve ıstırap gibi ortak duygu ve ulusal özellikleri işleyen konularının tümünde demir çelik imgesinin kullanıma elverişli olduğu değerlendirilmektedir.</p>
Article Information	Abstract
<p><i>Research Article</i></p> <p><i>Received:</i> July 26, 2023</p> <p><i>Accepted:</i> August 15, 2023</p> <p><i>Keywords:</i> Iron Steel, Turkish Folk Music, Images</p>	<p>Iron and steel products are among the most important products that have developed societies militarily, economically and commercially since ancient times. Because of Turks continuing their lives as nomadic or settled in natural resource regions which were rich in iron and steel in their history makes it inevitable that their culture, especially music culture, is affected by iron and steel products. The study analyzed the iron and steel images in Turkish folk music works in sixty-five musical works. As a result of the analysis, when the common features of Turkish folk music works were taken into consideration, it was seen that there was a harmony between the iron and steel images used in the works and the lyrics and names of the works. While iron and steel images are predominantly encountered as myths, meanings and symbols in the products of literature and other arts, myths and symbols derived from iron and steel were found less frequently in the works and lyrics of Turkish folk music. Considering the simple and sincere structure of the lyrics of Turkish folk music, no intensive use of word art was found in the works with iron and steel imagery. It is evaluated that the image of iron and steel is suitable for use in all subjects of Turkish folk music that deal with common emotions and national characteristics such as natural events, social developments, chivalry, heroism, longing, the concept of expatriation, pain, love and suffering.</p>

Kaynak/Cite: Ergün, Ü. R. (2023). Türk halk müziği türkülerinde demir ve çelik imgeleri. *Lokum Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(2), 225-239.

 iThenticate
İntihal / Plagiarism

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve yayın öncesi intihal taraması yapılmıştır. / This article has been reviewed by at least two reviewers and has been checked for plagiarism before publication.

Copyright © Published by Karabük University, Karabük, TÜRKİYE

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, umit.r.ergun@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8967-1892

GİRİŞ

Müzik, toplumsal katmanlardan oluşan kültürün kendisini ifade edebilmesi için bir gereksinim olarak değerlendirildiğinde, ona eşlik eden olguların da toplumla, kültürle ve insanlığın faydasıyla bütünleşmiş olması esaslı bir önem arz etmektedir. Bu bütünleşme müzik özelinde ses ve söz olarak tezahür etmektedir. Ses ve söz ilişkisi prozodik bir ilişki olmasının yanı sıra ve onun ötesinde tarihin ve duyguların verileri olarak da değerlendirmeye alınabilecektir.

Sözlü müzik eserlerinde sözün hem edebî hem de müzikâl niteliklere sahip olması özelliği müziğin işlediği temaya duyarlılığını da doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, sözlü müzik eserleri bağlı bulunduğu coğrafyada ya da kültürde yaşayan insanların davranışlarından etkilenmekte ve yöre insanının beklentilerini açıklayabilecek gücü sözleri içerisinde barındırabilmektedir. Özellikle halk müziğinde sözlü müzik eserlerinin işlediği ve sunduğu karakterlerin gerçek ortamın olay ve olgularından bağımsız kalması düşünülememektedir.

Bir toplumun kimlik nişanesi olarak görülen türküler, insan ve toplumla iç içe olduğu kadar yöresinin fizikî ve beşerî özelliklerinin yaşama etkisi sebebiyle coğrafya ile de bütünleşik bir tavır sergilemektedir (Yücel, 2022, s.272). Bu bütünleşik tavır, söz ile kaynak kişi, derleyen veya bestekâr arasındaki ilişkiyi açıklama amacından bir başka ifade ile bir kişinin mesaj olma özelliğinden kültürel bir mesaj olarak sosyal bir toplumun eylemi ve ortak sözü haline dönüşmekte olduğu değerlendirilmektedir.

İnsanın canlı bir varlık olarak içgüdülerinden beslenerek dışa vuran ritim duygusu ile doğa seslerini taklit etme eğilimi onun müzikâl yapısının başlangıcı olarak kabul edilebilecektir. İlk Çağ uygarlıkları ele alındığında ise özellikle dinsel törenlerde her topluma özgü bir müzik varlığından bahsedilmesi mümkündür. En erken örneklerinin M.Ö. 3000'lerden itibaren Mısır ve Mezopotamya'da görülen tympanon isimli vurmalı çalgıların varlığı da İlk Çağ dönemlerinde müzik varlığını teyit etmektedir (Civelek, 2021, s.55).

Tarihi müzik kadar eski olan ve M.Ö. 4000'li yıllardan günümüze insanlığa nitel ve nicel bilgiler sunan demir metalinin ve sonrasında çelik alaşımının da toplumlar üzerinde değiştirici, dönüştürücü etkisi mevcuttur. Demirin ilk eritilmesi olasılıkla M.Ö. 4000-3000 yıllarında Anadolu'da gerçekleştirilmiştir. Demir ilkin takı malzemesi olarak ve yaklaşık M.Ö. 2000'lerde çeliğin geliştirilmesinden sonra kullanım eşyası ve silah olarak kullanılmıştır. Milattan önce birinci bin yılın başlarında Mezopotamya'da demir fiyatı gümüş fiyatının beş katı altının iki katıydı. Kültepe metinlerinde geçen ve bir kilosunun 40 kilo gümüşe ya da 5 kilo altına bedel olduğu söylenen amutum adlı maddenin demir anlamına geldiği anlaşılmıştır. Anadolu'nun kuzeyindeki Hititliler, yüksek nitelikteki demir işçiliğini yapan ilk uygarlık olarak ün kazanmışlar ve M.Ö. 1600 yıllarında demir çıkartmak için bir tür demir idaresi kurmuşlardır. Eskiçağ'da M.Ö. 1400'lerde Doğu Karadeniz'de ve Tokat bölgesinde oturan ve Hititler'in bir kolu olan Halibler dünya madencilik tarihine demir ve çeliği keşfeden topluluk olarak geçmiştir (Tez, 2012, s.11, 33.)

Merkantalistlerden ve fizyokratlardan Adam Smith'e, Marx'a ve günümüze kadar pek çok iktisat ekolü kurumları ve düşünürler, ülkelerin ya da ulusların zenginliğinin belirleyicilerini anlamaya çalışmışlardır. Merkantalistlere göre ülkelerin ya da ulusların zenginliğini belirleyen temel etkenlerin başında ülke içerisindeki değerli maden miktarları gelmektedir. İktisadî büyüme, kişi başına gelir gibi veriler bugün iktisadî kamuoyunda daha fazla kabul görse de bu verilerin tek başına bir ölçüt olarak kabul

edilmemesi gereği de bir gerçek olarak sosyo-ekonomik gelişimin içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla iktisadî başarı üretim ve gelirin yanı sıra insanların refahı, yaşam kalitesi, gelir bölüşümü, sağlığı, değişen çevre koşulları gibi birçok faktörün bileşkesinden elde edilmektedir. (Pamuk, 2021, s.15). Tarihsel süreç içerisinde bu durumun insanların kültürel hayatına yansımaları ve kültürel hayatı etkilemesi beklenmektedir. Bu beklentinin, küreselleşme olgusundan daha önce ülke ve toplumların refah ve sosyo-gelişmişlik düzeylerini etkileyen demir çelik sektörü için de geçerli olduğu değerlendirilmektedir.

Kalkolitik Çağ'dan günümüz dünyasına kadar olan süreçte toplumların ve devletlerin ekonomik gelişim ve varlıklarının lokomotifini kabul edilen demir çelik sektörü hem uluslararası ticaretten hem de iktisadî düşüncenin değişiminden doğrudan etkilenmiştir. Demir çelik sektöründe üretilen ana, yan ve yarı mamul ürünlerin diğer sanayi endüstrilerinin varlıklarını devam ettirebilmelerinde hayati önem taşımaları ve sektörden doğrudan hammadde temin eden birçok endüstrinin gelişmiş sanayi kolları arasında sayılmaları demir çelik sektörünün tamamlayıcı ve destekleyici bir sektör olarak da ele alınmasına imkân sağlamaktadır. Toplumunu dönüştüren ve farklılaştıran bir unsur olarak demir çelik ürünlerinin üretiminin ve ticaretinin kültürel hayata etkisi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma, demir ve çelik kavramlarının türküler özelinde yansımalarına dikkat çekmeyi amaçlamaktadır.

TÜRK HALK MÜZİĞİNİN TARİHÇESİ VE ÖNEMİ

Müzik tarihinin ilk ne zaman başladığı hakkında muhtemelen herhangi bir zaman dilimi içerisinde kesin bir bilgiye haiz olamayacak olan bilimin, müziğin gelişiminin ilk döneminin çeşitli kabileler ve halkların büyük bir müzik kompleksi içerisinde var olduğunu ve bu varlığın müzikal folklorla gerçekleşerek günümüze ulaştığını, bilmesi yeterli olarak ifade edilebilecektir (Belaiev, 1965, s.19). Türk halk müziği hakkında tarihsel sürecin keskin çizgilerle belirtilememesinin nedenleri arasında, sözlü kaynaklara dayanması, coğrafi yayılımının ve coğrafi etkileşiminin fazla olması gibi başlıca nedenler yer almaktadır. Ancak müzik ve kültür ilişkilerinin yeterince değerlendirmeye alınmamış olmasının da etki ve katkısının büyük olduğu değerlendirilmektedir. Herhangi bir kültürde hayatını idame ettiren herhangi bir sanat dalının genel bilgi ve faaliyetleri her şeyden önce tarihsel incelemenin geleneksel alanı içerisinde ele alınmalıdır. Tarih, müzik yapımının gelenekleri, kurumları, anıtları, malzemeleri, kullanımı, sürekliliği ve dağılımı gibi en dışsal tezahürleriyle ilgilenmesi zarurî olarak görülmektedir. Elde edilen bulgular, tarihsel süreçlerin anlaşılmasına katkıda bulunan diğer süreçlerle ilişkilendirilerek karşılaştırmalar yapılmalıdır (Seeger, 1940, s.316).

Köklü tarihinin değerlerini asırlar öncesinden günümüze ulaştıran Türk toplumları, büyük derinliklerinin kültürel yansımalarıyla medeniyet halini almışlardır. Bu köklü geçmiş toplumsallığı ilgilendiren her alanda olduğu gibi kendisine ait engin bir müzik kültürünün de oluşmasına ortam hazırlamıştır. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan coğrafi yayılım süreçlerinde Türk müziği çeşitli kültürlerin de müzikleriyle etkileşime girerek beslenmiştir (Yücedağ, 2021, s.25). Türk müziğinin makamsal kimliğinin ortaya çıkarılmasında aktif rol oynayan Selçuklular döneminde Türk müziği, halk müziği ve san'at müziği olarak sınıflandırılmıştır. Halk müziği olarak icra edilen müziği, genellikle göçebe obalarda ve köylerde icra edilen müzik olarak değerlendirmeye almışlardır. Türk toplumlarını etkileyen Mevlânâ Celâleddin Rumî'nin düşünce sisteminde müziğin yer alması müzik açısından toplumun değer yargılarına olumlu etki bırakmıştır (Özalp, 2000, s.53). Türk halk müziği, toplumun ortak duyguyu ve düşüncelerini, samimi ve yalın özellikli

bir üslup kullanarak içli ezgilerle anlatan köklü bir müzik türüdür. Oluşumunda hiçbir san'at endişesi taşımayan Türk halk müziği, duygu ve yaşantıların ürünü olarak ortaya çıkan ritim yönünden zengin, ezgi yönünden oldukça renklidir. Türk insanının çağlar boyunca kendi kendine ürettiği, geleneklerini yansıttığı, koruduğu ve sürdürdüğü anonim karakterli bir müzik türüdür (Yener, 2006, s.30).

İslâmiyet öncesi dönem düşünüldüğünde Türk müziğinin gelişimi üç başlık içerisinde ele alınabilecektir: Türk müziğinin Orta Asya kökenleri, Mezopotamya kökenleri ve eski Anadolu müziği. Siyaset biliminin yönetenleri halktan ayıran yöneten-yönetilen görüş ve yaklaşımlarının bir sonucu olarak toplumun alt kültürüne siyasî çıkarlar uğruna aşırı önem verilmesinin sonucunda alt kültüre halk kültürü ve halk müziği gibi terimlerin kullanılmasıyla sempati toplanmaya çalışılmıştır (Uslu, 2015, s.100). Türk halk müziğinin gelişim ve yayılım yöntemleri değerlendirildiğinde halk ozanları ve çerçilerin rollerinin etkin olduğu görülmektedir. Halk ozanlarının türküler başta olmak üzere kültürel ürünleri gittikleri yerlere taşımaları ve gittikleri yerlerde öğrendiklerini de başka yere aktarmaları halk müziğinin ozanlık geleneğine sunduğu imkânlar çerçevesinde gerçekleşen olaylardandır. Geçmişte binek hayvanları ile yöreden yöreye ticaret yapan çerçilerin de halk müziğine olan ilgileri kültür ve bilgi değişimine katkı sunmuştur (Kınık, 2011, s.142). Bu nedenle türkülerin sempati toplama aracı olarak toplumun kültürel katmanları arasında yakıştırma yoluyla kültür argümanı olarak kullanılmasının başarısız olduğu ve Türk halk müziğinin bağımsız karakterli bir kültür aracı olduğu değerlendirilmektedir.

On dokuzuncu yüzyılda folklor araştırmalarının önem kazanmasının etkileri Türkiye'ye de yansımıştır. Özellikle halk müziği konusunda çalışmalar yapılmış, türküler derlenerek repertuara kazandırılmıştır. Bu sayede Türk halk müziğinin her yönden incelenilmesi için gerekli terminoloji oluşturulmuştur (Pelikoğlu, 2011, s.82). Osmanlı Devleti'nin ilk resmi müzik okulu olan Dârülelhan tarafından 1922-1925 yılları arasında başlatılan anket çalışması ile birlikte derleme faaliyetleri ve bazı araştırmacıların özel çalışmalarıyla devam etmiş ve binlerce türkü tespit edilmiştir (Arat, 2001, s.54). Türkiye'nin ve Kerkük, Rumeli, Azerbaycan gibi sınır ötesi kültür yörelerinin zenginliği dikkate alındığında teknik yetersizlikler, maddî olanaklar ve systemsiz çalışmalar gibi faktörlerin etkisiyle yapılan bu faaliyetlerin tam anlamıyla beklentileri karşıladığı değerlendirilememektedir. Türkiye'de Cumhuriyetin kurulmasına müteakip oluşturulan müzik politikalarının uygulanması, halk ezgilerinin Türk müziğinin ana kaynaklarından biri olarak kabûl edilmesiyle başlamıştır.

Türk halk müziğinde türkülerin özellikle sözel unsurlarının halk kültürüne özel bilgiler içermesi önemlidir. Halkın ve toplumların yaşam biçimini gösteren ve şekillendiren tüm unsurların konu olarak işlendiği türküler, bilginin elde edilmesi ve tahlili açısından önemli bir iletişim aracı olarak değerlendirilmektedir (Kınık, 2011, s.142). Adalet, dürüstlük, sevgi, sosyal içerme, saygı, tarihi değerler, mertlik, doğa sevgisi, birlik ve beraberlik gibi değerlerin yoğunlukla yer aldığı türküler, bu değerlerin bireylere, toplumlara ve kitlelere kazandırılmasında önemli bir görev üstlenmektedir.

DEMİR ÇELİK TARİHÇESİ VE ÖNEMİ

Demirin M.Ö. 4000'li yıllardan günümüze insanlığa nitel ve nicel bilgiler sunan özelliğinin yanında, süs eşyası gösterimi, silah yapımı, araç gereç olarak kullanımı, sanayileşme gibi faktörlerle de toplumlar üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Kullanım durum ve görünümüne göre de demir ve çelik ürünleri toplumları ve bireyleri

sağlamlık, caydırıcılık, meslekî faaliyetler, yöre isimlendirilmeleri başlıklarında etkilemişlerdir.

Tarih dönemleri boyunca maden cevherlerinin Toprak Ana'nın kutsallığını paylaştığına inanılmış ve madenlerin tıpkı embriyolar gibi Toprak Ana'nın rahminde büyüüp geliştiğine ve dolayısıyla metal işçiliğinin de doğum ile ilgili olduğuna çok erken çağlarda rastlanılmaktadır (Tez, 2012, s.9). Bir metal olarak demirin henüz bilinmediği dönemlerde göktaşları, yeryüzündeki demir malzemelerin ilk örneklerini oluşturmaktadırlar. Gökten düşen bir yıldız parçasının başında bulunan insanların, parça üzerinde demir metalini görmesi demirin kutsallaştırılması açısından motive edici olmuş ve metalin insanlar tarafından "Tanrıların selâmı" olarak yorumlanmasına neden olmuştur. Eski Mısır halklarının duvar resimlerinde demiri mavi renkte göstermelerinin nedenin de bu duruma dayalı olduğu değerlendirilmektedir (Tez, 2012, s.29). Felsefi olarak demir ustasının metali işleminin kendisini de yetkinleştirdiği düşünülmüş, demir işçiliği tüm kültürlerde kutsanmış ve yüceltilmiştir. Demir ustaları da tıpkı bir ruhban sınıfı gibi toplumun ileri gelenlerinden sayılmışlardır (Tez, 2012, s.84).

Edebiyat incelemelerinde demir anlamını taşıyan en eski sözcüğün Sümerce Anbar olması da metalin tarihsel gelişimini ve kullanımını ifade etmesi açısından anlamlı olarak değerlendirilmektedir. An ve bar olarak ayrılan kelime gök ile ateş kelimelerinin piktogramından meydana gelmektedir. Mitolojilerde metallere bahsedilmesi bu maddelerin de eski dönemlerde oldukça değerli kabul edildiğine dair bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. İran mitolojisinde Asen denilen göğün, Nerm Ahen yani yumuşak demirden yapılmış olduğuna inanılmaktadır. İlk insan olan keyumers'in ölüm döşeginde iken, kafasında kurşun, ayağından demir ve kanından kalay geldiğine inanılmaktadır. Çin mitolojisine bakıldığında ise ilk insan Yanko'nun dünyayı çok düzensiz bulduğu ve onu demir çekiç ve kalemlerle düzelttiği ifade edilmektedir. Selt tanrılarından olan Gavto'nun ve Yunan mitolojisindeki Duktıl cücelerinin demir ustası olması diğer örnekler arasında yer almaktadır. Türklerde ise Ergenekon Destanı'nda demir dağının eritilmesi yer almaktadır (Fathalizadeh, 2013, s.34-35). Çelik ise demire belirli oranlarda karbon eklenerek elde edilen bir alaşım olup, mekanik direnç ve sürtünme korumasının yüksekliği nedeniyle kullanımda kolaylık ve fayda sağlayan bir alaşımdır. İnsanın eritme ve ergitme teknolojilerini keşfetmeden önce kullandığı döverek şekillendirme demir ürününü çeşitlendirmede kullanılmış iken eritme ve ergitme teknolojilerinin keşfi ile çelik ürünlerin özellikle silah yapımında kullanılması çeliği ön plana çıkarmıştır.

Türk yazıtları incelendiğinde kişi adı olarak geçen Temir kelimesi gerçek anlamda demir olarak anlamlandırılmaktadır. Kişi adı olarak demir gibi sağlam olan ve katı ifadesiyle kullanılmaktadır (Useev, 2015, s.34). Eski Türklerde Alp tipi insan söz konusu olduğundan erkeklerin demir gibi sağlam ve katı olması gerektiğine olan inanç demir adının sık sık kullanılmasının müsebbibi olmuştur. Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu Cengiz Han'ın unvanını almadan önceki isminin demirci anlamına gelen Temuçin olması ve Timurlular Devleti'nin kurucusu olan Timur'un isminin demir anlamına gelmesi bu duruma örnek olarak gösterilebilecektir. Göktürklerin demirci olması ve Köroğlu Destanı'nda da Demircioğlu isimli bir kahramanın varlığı konu hakkında gösterilebilecek diğer örnekler arasında yer almaktadır (Eyüboğlu, 2022, s.42).

Demir ve çelik ürünlerinin kullanımının yaygınlaşması hem ekonomik gelişmişliğin ve teknolojik üstünlüğün hem de emeğin hareketliliğinin bir ürünü olarak toplumlar üzerinde dönüştürücü etkiler yaratmıştır. Türkiye'de demir çelik kavramlarının türküler üzerindeki etkisi nihaî ürün, demir ve çelikten üretilen mamûller ve teşbih dışında

genellikle meslek, lakap ve coğrafi isimlendirme başlıklarında ele alınmış, toplumun veya bölgelerin sanayileşme süreçleri Türk halk müziği tarihinin çok sonrası dönemlere tekabül ettiği için toplumsal dönüşüme türkü sözleri içerisinde yansıtılamamıştır.

LİTERATÜR TARAMASI

Literatür taraması halk müziğinin Türkçe kullanımı türküler ve yabancı literatürde yer aldığı şekliyle folk music ifadesiyle ve endüstriyel öğelerin müzikle ilişkilendirildiği çalışmalarla sınırlandırılarak gerçekleştirilmiştir.

Gritzner'in 1978 yılında yayımladığı makale, Amerikan'ın güney eyaletlerinde yaşayan yoksul ve beyaz köylülerin müziği olarak da bilinen country müzik özelinde bilgiler vermektedir. Yazar çalışmasında country müziğin baskın temalarının mavi yakalı işçilerin psikolojik ve eğlence ihtiyaçlarını karşılama üzerine kurulu olduğundan bahsetmektedir (Gritzner, 1978, s. 857).

Nzewi, Nijerya özelindeki halk müziği incelemesinde, müziğin ülkede bir toplumsal deneyim sonucu ortaya çıkmasına vurgu yapmaktadır. Yazar, sosyal ve çalışma hayatına ilişkin etkileşimler, insanî eğilimler, etnik unsurlar ve bilinçsiz ve plânsız bir şekilde gerçekleşen asimilasyonların halk müziğinin temalarını belirlediğini bulgulamıştır (Nzewi, 1980).

Rosciogno ve arkadaşları, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1929-1934 yılları arasında yaşanan tekstil işçileri grevinden türetilen halk ezgilerinin kolektif bir kimlik oluşturmaya olan etkisini çalışmalarına konu edinmişlerdir. Yazarlar çalışmalarında müziğin duygusal ve bilişsel etkinliklerinin toplumsal hareket kültürünün inşasında temel olabileceğini savunmaktadırlar (Rosciogno, vd., 2002).

Yarwood ve Charlton 2009 yılında müziğin kırsal yaşamdan nasıl etkilendiği konusuna açıklık getiren bir araştırma yayımlamışlardır. Kırsal kesim, kırsallık söylemi ve kırsaldaki günlük yaşamın müzik ile ilişkisini açıklayan çalışma, belirli bir kırsal bölgede ortaya çıkan müzik ürünlerinin, bölge insanlarının yaşamları, şikâyetleri ve kutlamalarını temsil etme yetisine sahip olduğunu İngiltere özelinde ortaya çıkarmaktadır (Yarwood ve Charlton, 2009).

Metaforik anlatım geleneğini Türk halk müziği özelinde inceleyen Dönmez ve Karaburun, türkü sözleri içerisindeki değişmeceli anlatımı dinsel ve din dışı olarak gruplandırarak sunmaktadır. Çalışma Türk halk müziği metaforlarının anlamsal bağlamındaki kategorizasyonu gerçekleştirmesi açısından anlamlı olarak değerlendirilmektedir (Dönmez ve Karaburun, 2013).

Dönmez ve Haşhaş tarafından 2014 yılında gerçekleştirilen çalışma Türk halk müziği çalışmalarının sınıflandırma biçimleri ve özelliklerini belirtmesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir. Yazarlar konunun önemini, konularına göre yapılan Türk halk müziği eserleri sınıflandırmalarının geleneksel Türk halk müziğinde birer müzikâl tür olarak algılanabilmesi kaygısından hareketle nazariyatı olumsuz yönde etkileyebileceği sonucuna ulaşmış olmalarıyla ifade etmektedirler (Dönmez ve Haşhaş, 2014).

Sari ve Varlı'nın Muzaffer Sarısözen yapıtlarını değerlendirmeye aldığı çalışmaları, yeni kurulan devletlerin ve bununla birlikte oluşan toplumsal yapının biçimlendirilmesinde müziği etkili bir araç olarak değerlendirmeye almaktadır. Yazarlar, ulus devletin oluşumunda önemli rol oynayan kültür politikalarında Türkiye özelinde

Muzaffer Sarısözen'in yapıtlarının ritüelden kolektif kimlik oluşturma noktasında yer aldığını bulgulamışlardır (Sarı ve Varlı, 2019).

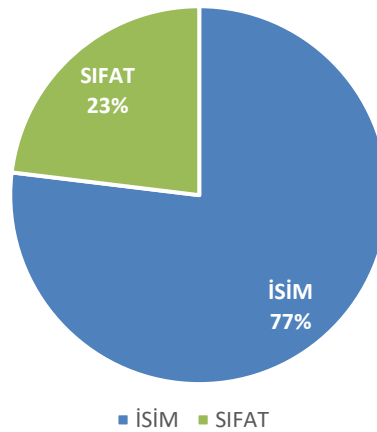
Çalışmanın literatür taraması incelendiğinde yabancı literatürde halk müziklerinde konu ve tema araştırmalarında endüstrileşme, çalışma ekonomisi ve iktisadî yaşam koşullarının hareketlilikleri gibi konuların etkisinin sözlere yansıdığı ancak Türk halk müziği özelinde benzer bir yansımanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Yansıma olarak ele alınan konu, ana akım demir çelik ürünleri ve endüstrisi veya iş ve işçilik hareketleri olarak değerlendirilmelidir. Türk halk müziğinde, gemi, otomobil, makine, silah gibi nihai ürün veya endüstriyel teknik ürün olarak demir çelik ürünlerine atıf yapan birçok imge de mevcuttur. Bu imgelerin farklı çalışmaların konusuna esas oluşturması beklenmektedir.

YÖNTEM

Çalışmada demir çelik kavramlarını imgeleyen 65 adet Türk halk müziği eseri tespit edilmiştir. Eserler, yazarın nota repertuarından ve açık erişim kaynaklarından derlenmiştir. Çalışmada eserlerin bölgelerine göre sınıflandırılması yapılırken Türkiye coğrafi bölgeleri sınırları dikkate alınmış, Kerkük, Azerbaycan ve Rumeli gibi bölgeler sınır ötesi kültür bölgeleri olarak, diğer bölge ve konular başlığıyla isimlendirilmiştir. Ayrıca çalışmanın veri setinin oluşturulması sırasında sadece demir ve çelik kelimeleri ile arama yapılmamış, eş anlamlıları veya coğrafi olarak farklı isimlendirmeleri olan temir, pulat, polad gibi kullanımları da dikkate alınmıştır. Sözlük anlamları Türk Dil Kurumu sözlüğü esas alınarak çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışma Türk halk müziği sözleri ve eserlerinde içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. Çalışmanın incelemeye aldığı eserlerin isim ve yöre bilgilerine ekler bölümünde yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Herhangi bir nesnenin, kişinin ya da konu edinilen şeyin anlatılmasını, tanımlanmasını, açıklanmasını veya bildirilmesini sağlayan sözcükler isim olarak tanımlanmaktadır. Kendinden sonra gelen ismi niteleyen ya da belirten isimler sıfat olarak tanımlanmıştır. Sıfatlar uydu bir sözcük olduklarından kendilerinden sonra mutlaka isim gelmelidir. Bir sıfatın varlığı ancak bir sıfat tamlaması içinde mümkün görülmektedir (Delice, 2012, s.32).

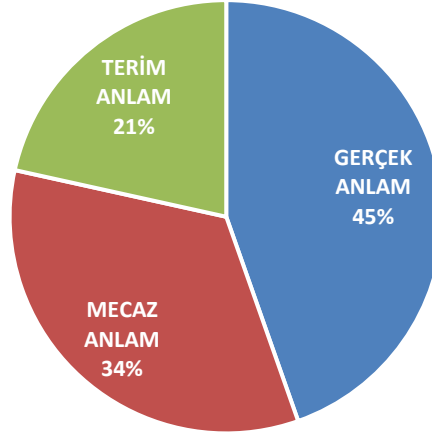

Görsel 1. Sözler içerisinde isim ve sıfat dağılımları

Görsel 1 üzerinde yer alan sözler içerisinde isim ve sıfat dağılımları grafiği incelendiğinde, türkülerde demir ve çelik kelimeleri isim ve sıfat olarak gruplandırılarak ele alındığında isim kullanımının 65 türküden 50'sini oluşturacak şekilde daha fazla

olduğu tespit edilmiştir. Bu durum demir ve çelik için anlatılmak istenen duygu veya durumda özelliklerin detayına ağırlıklı olarak ihtiyaç duyulmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Türklerin eski devirlerde kutsal ile bağ kurma amacı olarak kullandıkları müzik, ses ve hareket birlikteliğinin zamanla dönüşerek günümüzdeki hâlini aldığı yerel ürünlerdir. Zamanla yazılı kültürün de bir parçası olan bu ürünler, tarih boyunca insanların tecrübe ettiği tüm duyguların sözcüsü olmuştur (Suyer, 2023). Bu nedenle Türk halk müziği eserlerinde demir çelik imgeleri Türklerin de demiri ağırlıklı olarak ham haliyle, yani nihaî ürün olarak kullanmaları sonucunda çalışmaya konu edinen eserlerde %77 oranıyla isim türünde kullanılmıştır.

Görsel 2. Anlamlarına göre sözcüklerin dağılımı

Türk halk müziği eserlerinde geçen demir ve çelik kelimelerinin sözcükte anlam ilişkisine göre sınıflandırılması Görsel 2’de gösterilmektedir. Buna göre 65 türküden 29’unda gerçek anlam, 22’sinde mecaz anlam ve 14’ünde terim anlam kullanılmıştır. Türkülerde gerçek ve terim anlamların kullanımı Türk halk müziği sözlerinin duygu, durum ve düşünceleri yalın ve sade anlatması özelliği ile örtüşmektedir.

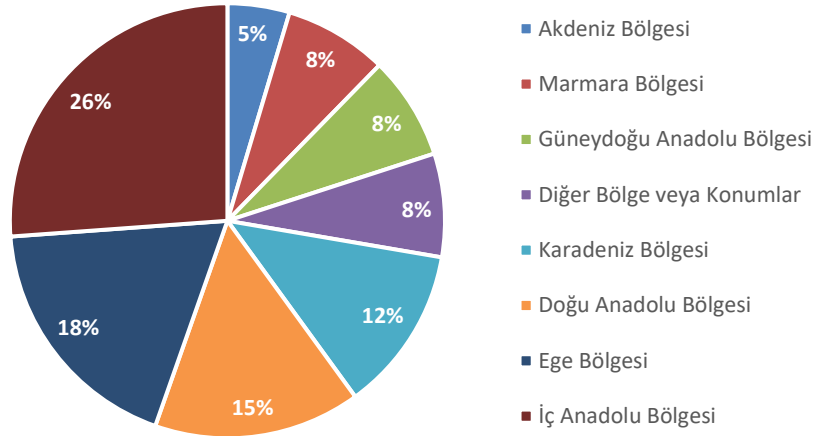
Görsel 2’de yer alan sonuçlar incelendiğinde, gerçek anlam ve mecaz anlamlı demir çelik imgelerinin Türk halk müziği eserlerinde oransal olarak daha fazla kullanıldığı görülmektedir. Eser sözleri incelendiğinde demir ve çelik imgelerinin betimleme ve benzetme bağlamı ile ad, soyad, coğrafi bölge ve lakap olarak da kullanıldığı görülmektedir. Demir çelik ürünlerinin sosyal, iktisadî ve kültürel hayata yansımalarında gerçek, terim ve mecazlı kullanımların dağılımının yakın olması, demir ve çelik imgelerinin çeşitlilik, zenginlik ve birçok durumla içselleştirilebilirlik özellikleriyle açıklanabilecektir.

Tablo 1. Türkü sözlerinde demir çelik imgeleri

Acı veren, ıstırap	4
Hapishane, ceza	6
Biçimsellik	3
Meslek veya lakap	12
Nihaî ürün	22
Sağlamlık, sertlik	13
Uzun ve zahmetli yolculuk	1
Caydırıcılık	1
Konum, coğrafi isim	3

Türk halk müziği eserlerinde demir çelik imgelerinin türkü başına dağılımları Tablo 1’de gösterilmiştir. Türkülerde ağırlıklı olarak demir çelik imgeleri tüketilecek duruma gelmiş anlamıyla demir ve çelik ürünlerinin ifadesi yer almaktadır. Meslek veya lakap olarak kullanımı ve maddelerin sağlamlığı veya sertliğine olan benzetme kullanımlarının da diğerlerine göre sayıca fazla oldukları tespit edilmiştir. Araştırmaya konu olan 65 Türk halk müziği eserinin 22’sinde tüketilecek duruma gelmiş nihaî ürün ve sair eşyalardan demir çelik ürünlerine benzetilmesi anlamında kullanıldığı görülmektedir. Demir ve çelik ürünlerinin sağlamlık ve sertlikleri dikkate alındığında Türk halk müziği eserlerinin 13’ünde bu minvalde demir ve çelik ürünlerinin imgelendiği ifadeler rastlanılmıştır. Diğer kültürlerde olduğu gibi Türk kültüründe de önemli bir konuma sahip olan demirciler ve demir ustalarına veya soy bağı olarak bu meslek erbapları ile bağlantılı bulunanlara da araştırma evrenini oluşturan Türk halk müziği eserleri içerisinde atıflar yapan 12 adet eser bulunmaktadır.

Çalışmada seçilen 65 Türk halk müziği eserinde hapisane ve ceza kavramlarının demir parmaklık veya demir ile imgelenmesi incelendiğinde, 6 eserin dönemine ve toplumuna ilişkin bulgularının yanı sıra psikoloji ve ruhsal dünyaya ilişkin etkilerine de rastlanılmıştır. Demir çelik ürünlerinin sert, bükülmez, esnetilmesi zor, katı ve can acıtıcı özellikleri de Türk halk müziği eserlerinde yer edinmiştir. Türkülerin coğrafya ve yörelere göre dağılımına Görsel 3’te yer verilmiştir.

Görsel 3. Eserlerin coğrafi dağılımları

Görsel 3’e göre Türk halk müziği eserlerinde demir çelik imgelerini en fazla kullanan bölgelerin sırasıyla İç Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarihin çeşitli dönemlerinde ağırlıklı olarak konargöçer yaşam tarzını benimsemiş Türkler için günlük yaşamda demir ve çelik ürünleri sıklıkla kullanılan malzemeler arasında yer almaktadır. Tarım ve hayvancılık aletleri, silah, saldırı ve savunma araçları, ziynet ve takı malzemeleri ve gündelik kolaylaştırıcılar olarak demir ve çelik ürünleri Türk toplumu ve kültürüne katkı sağlamıştır. Konargöçer veya yerleşik hayatta buldukları coğrafyalarda demir ve kömürün doğal kaynaklar arasında bulunması Türklerin hem kültürlerine hem iktisadî faaliyetlerine hem de askerî becerilerine olumlu katkılarda bulunmuştur.

Demir ve çelik madenciliği ve ustalığı toplumların anlam dünyasını da dönüştürmüş kazandırdığı mit, anlam ve sembollerle insanların kültür dünyalarını zenginleştirmiştir. Örneğin; *demirciler demir döver tunç olur (Manisa/Alaşehir) / ben bir sarı demircinin kızıyım (Kütahya / Domaniç) / demirci de efenin cepkeni sırma saçaklı (Aydın / Yenipazar)*. Demir ve çelik imgelerine edebiyatın ve diğer sanatların ürünlerinde mit, anlam ve sembol olarak ağırlıklı olarak rastlanılmakta iken incelemeye alınan Türk halk müziği eserlerinde ve sözlerinde demir ve çelikten türetilmiş mit ve sembolere sayıca daha az rastlanılmıştır. Örneğin; *gönlümü eğliyor şirin dil ile demir çarık ile hırka şal ile (Amasya)*. Eserler ve sözleri demir çelik imgelerini genellikle gerçek anlamında, mecazlı kullanımda ve terim anlamında ifadelerine katmışlardır. Örneğin; *kanatlı kapının demir süngüsü (Yozgat) / ham demir gümüş mü olur (Orta Anadolu) / evlerinin kapısı da demir değil mi demiri de eriten kömür değil mi (Şanlıurfa) / kollarımdan bağlasalar demire (Zonguldak)*.

Türklerin tarihlerinin en eski dönemlerinden beri demir ticareti ile uğraştıkları bilinmektedir. Türklerin demir ticareti sahasının Orta Asya'dan Roma'ya uzanması dikkat çekici olarak değerlendirilmektedir. İngiltere'de 1760'lı yıllarda başlayan Sanayi Devrimi ve onun toplumları dönüştürme süreçlerinin etkileri yabancı toplumlar özelinde yaşam biçimi, kültür algısı, iktisadî yapı, sosyal tepkiler ve sair konularda halk müziği eserlerine yansıdığı görülmektedir. Türk toplumlarında Osmanlı Devleti'nin iktisadî düzeninin, sermaye ve üretim yapısının daha elverişsiz olması, yaşanan savaşlar ve Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş aşamalarında yaşanan hızlı dönüşümler nedeniyle çalışma ekonomisi, sosyolojisi ve psikolojisi veya endüstri ilişkilerinde halk kültürüne etki edebilecek kuvvette yansımada bulunmadığı görülmektedir.

Türk halk müziği söz ve eserlerinde demir çelik imgelerinin, sağlamlık, sertlik, caydırıcılık, korkutma, acı veren, ıstırap çektiren, mahpushane ve ceza temalarında kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; *demirden yay oldu geçti boynuma (Tokat / Zile) / demir külüng ile başın ezerim (Burdur / Yeşilova) / bağı döndü demire Eminem (Sivas / Suşehri)...* Bununla birlikte meslek ve coğrafi bölge isimlerine de atıf yapılan Türk halk müziği eserleri tespit edilmiştir. Örneğin; *Çelik pazarında ufacak taşlar (Erzurum) / Demirci'ye doğru dönderdiler yönümü (Manisa / Gördes) / Demirköy başlarında (Rumeli)*.

Türk halk müziği eserlerinin ortak özellikleri dikkate alınarak değerlendirme yapıldığında eserlerde kullanılan demir çelik imgeleriyle eser sözleri ve isimleri arasında uyum olduğu görülmektedir. Türk halk müziği sözlerinin yalın ve samimi özellikli yapısı ele alındığında demir çelik imgesi taşıyan eserlerde yoğun söz sanatı kullanımına rastlanılmamıştır. Türk halk müziğinin doğal olaylar, sosyal gelişimler, mertlik, kahramanlık, özlem, gurbet kavramı, acı, sevgi ve ıstırap gibi ortak duygu ve ulusal özellikleri işleyen konularının tümünde demir çelik imgesinin kullanıma elverişli olduğu değerlendirilmektedir. Eserlerde kullanılan demir çelik imgelerinin öznellikten uzak toplumsal bir algı ve anlayışta buluşabilir yapıda olması da anlamlıdır.

Türk halk kültürünün oluşmasında pay sahibi olan demir çelik imgelerinin multidisipliner halk bilimlerinde daha fazla çalışmaya konu edinilmesi kültürün ve kimliğin gelişimi açısından önemli görülerek önerilmektedir.

Etik İlkeler

Bu araştırma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırma tek yazarlıdır.

Çatışma Beyanı

Bu makalenin yazarı tarafından herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması belirtilmemiştir.

KAYNAKÇA

Arat, S. (2001). Türk Halk Müziğinde Derleme. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Belaiev, V. (1965). Folk Music and the History of Music. *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*. 7 (1/4). 19-23.

Civelek, A. (2021, 28-30 Mayıs). Antik Dünyada Tympanon. İç. B. Gülbeyaz, K. ve Yazıcı, T. (ed.). *VII. Uluslararası Müzik ve Dans Kongresi*. Sakarya Üniversitesi Yayınları. 55-64.

Delice, H. İ. (2012). Sözcük Türleri Nasıl Tasnif Edilmelidir. *Turkish Studies (Elektronik)*. 7 (4). 27-34.

Dönmez, B. M. ve Haşhaş, S. (2014). Konularına Göre Yapılmış Türkü Sınıflandırmalarının Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı Açısından Değerlendirilmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*. 9 (5). 1619-1629.

Dönmez, B. M. ve Karaburun, D. (2013). Türk Halk Müziği Sözlerinde Metaforik Anlatım Geleneği. *Turkish Studies (Elektronik)*. 8 (4). 1081-1097.

Eyüboğlu, D. C. (2022). Dede Korkut'taki Demir Gücü Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Old Turkic Studies*. 6 (1). 39-53.

Fathalizadeh, A. (2013). Eski Çağda Demir Üretim, Teori ve Teknolojisi. *Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği Mühendisler Odası Dergisi*. 164. 53-60.

Gritzner, C. F. (1978). Country Music: A Reflection of Popular Culture. *Journal of Popular Culture*. 11 (4). 857.

Kımk, M. (2011). Bir İletişim Aracı Olarak Türk Halk Müziği ve Türküler. *Erciyes İletişim Dergisi Akademia*. 2 (1). 136-150.

Nzewi, M. (1980). Folk Music in Nigerya: A Communion. *African Music: Journal of the International Library of African Music*. 6 (1). 6-21.

Özalp, M. N. (2000). *Türk Musikisi Tarihi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Pamuk, Ş. (2021). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Pelikoğlu, M. C. (2011). Türk Müziğinde Terminoloji Sorunu: Geleneksel Türk Halk Müziği ve Geleneksel Türk San'at Müziğine Yansımaları. *Sanat Dergisi*. 18. 81-89.

Roscigno, V.J., Danaher, W.F. ve Summers-Effler, E. (2002). Music, Culture and Social Movements: Song and Southern Textile Worker Mobilization, 1929-1934. *International Journal of Sociology and Social Policy*. 22 (1,2,3). 141-174. <https://doi.org/10.1108/01443330210789988>

- Sari, M. C. ve Varlı, Ö. D. (2019). Ulus Devlet Modellerinin Kültür Kahramanlarından Biri Olan Muzaffer Sarısözen Yapıtlarının Eşiksellik Liminality Kavramı Işığında Eleştirisi, *Etnomüzikoloji Dergisi*. 2 (2). 245-252.
- Seeger, C. (1940). Folk Music as a Source of Social History. In: *The Cultural Approach to History* (316-323). Columbia University Press.
- Suyer, Ü. G. (2023). Hikâyeli Türkülerin Söz Varlığı. *Yüksek Lisans Tezi*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Bursa.
- Tez, Z. (2012). *Madencilik, Metalürji ve Mineralojinin Çileli Tarihi*. Doruk Yayınları.
- Türk Dil Kurumu Online Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (14.07.2023).
- Useev, N. (2015). Yenisey Yazıtlarındaki Erkek Kişi Adlarında Geçen Kelimelere Göre Eski Türk Erkeği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4 (1). 25-38.
- Uslu, R. (2015). Türk Müziğinde Yeni Bir Dönemlendirme Önerisi. *Medeniyet Sanat, İMÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Dergisi*. 1 (2). 91-109.
- Yarwood, R. ve Charlton, C. (2009). Country Life Rurality Folk Music and Show and Hands. *Journal of Rural Studies*. 25 (2). 194-206.
<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.10.003>
- Yener, S. (2006). *Liseler İçin Müzik Ders Kitabı*. Ilıcak Matbaası.
- Yücedağ, B. (2021). Türk Halk Müziğinde Gelenek ve Geleneğin Dönüşümü. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Sakarya.
- Yücel, H. (2022). Türkülerde Gurbet Teması. *Academic Knowledge*. 5 (2). 271-281.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7496271>

EKLER

Çalışmada kullanılan Türk halk müziği eser ve yöre bilgileri ek olarak Tablo 2’de yer almaktadır.

S.NU	ESER ADI	ESER YÖRESİ	REP. NU.
1	Altımı Bozdurayım Gerdana Dizdireyim	Bursa / Orhaneli	1310
2	Ben Bir Köroğlu'yum Dağda Gezerim	Burdur / Yeşilova	2435
3	Ben Yarımı Gördüm Aşk Pınarında	Tokat / Zile	2998
4	Bir Canın İçinde Görsem Tanırım	Amasya	-
5	Bu Dağlar Kömürdendir	Ardahan / Hanak	3943
6	Cabur Dağdan Kuş Geliyor	Şanlıurfa	1302
7	Çamlıbele Süreyidim Yolumu	Sivas /Şarkışla	544
8	Dabancam Karadağlı	Bilecik / Gölpazarı	3113
9	Demirciler Demir Döver Tunç Olur	Manisa / Alaşehir	3459
10	Demirciler Demir Döver Tunç Olur	Muğla / Bodrum	3938
11	Demirciler Demir Döver Tunç Olur	Rumeli	2921
12	Demirciler Demiri Nasıl Döğerler	Kastamonu	759
13	Demirköy Başlarında	Rumeli	3813

14	Ben Bir Sarı Demircinin Kızıyım	Kütahya / Domaniç	3255
15	Denizin Dibinde Hatçam	Burdur	1455
16	Kanatlı Kapının Demir Süngüsü	Yozgat	3829
17	Karyolamın Demiri	Çanakkale	1716
18	Senin Dükkan Benim Dükkan	Denizli / Çivril	811
19	Sizin Dükkan Bizim Dükkan	Uşak	1521
20	Vardım Baktım Demir Kapı Sürgülü	Elazığ	1123
21	Demirci halayı	Gaziantep	318
22	Dinek Dağı Yeni Geldim Gurbetten	Kırşehir	-
23	Emine'm Dağdan Kar Getir	Sivas / Suşehri	999
24	Ettiler Dost Nazarında	Orta Anadolu	3700
25	Evleri Fadimeli	K.Maraş / Elbistan	2282
26	Ferayidir Gızın Adı	Muğla	761
27	Gadifenin Endazesini Mecide	Manisa / Gördes	3292
28	Galeden Aşan Gelin	Orta Anadolu	1775
29	Gaplarında Guyi Var	Van / Erciş	1607
30	Gidiyom Ben De Ben De	Yozgat / Boğazlıyan	2324
31	Gittim Baktım Evlerinin Halına	Şanlıurfa	1602
32	Gurbet Ellerde Oldum Yaralı	Kerkük	3578
33	Hanemize Payton Geldi	Bilecik / Söğüt	2035
34	Hapishane İçinde Ben Kurdum Postu	Rumeli	4109
35	Haye Dü Ben Meydan	Amasya	1902
36	İlgim Sılgım Geliyor Nereden	Manisa / Soma	2546
37	Isparta'dan Çıktım Başım Selamet	Aydın / Yenipazar	1108
38	Kaleden İniş Mi Olur	Sivas / Zara	1633
39	Kaleden İniş Mi Olur	Kastamonu	-
40	Kaleden İniş Mi Olur	Orta Anadolu	-
41	Kaleden İniş Mi Olur	Gaziantep	-
42	Kaleden İniş Mi Olur	Yozgat / Sorgun	-
43	Kalenin Bedenleri	İzmir / Bergama	1978
44	Karadır Kaşların Ferman Yazdırır	Zonguldak	2610
45	Katırcıoğlu Der Ki Kırıldı Dalım	Niğde	-
46	Kaymakçıdan Çıktım	İzmir / Ödemiş	1977
47	Mapushane Dedikleri Bir Derin Kuyu	Afyon	1884
48	Mapushane İçinde Attım Postumu	Orta Anadolu	2606
49	Mapushane İçinde Yanıyor Gazlar	Bartın	703
50	Mavi Yelekli Yarım	Bursa / Karacabey	797
51	Ocağa Koydular Yufka Sacını	Tokat / Reşadiye	1639
52	Yaha Ulu Kavak Dalın Kurusun	Nevşehir / Ürgüp	1811
53	Yayığımı Kurdum Düze	Erzurum	3318
54	Yığdın Bu Dünyanın Malın Dövlletin	Azerbaycan	3906
55	Yiğitler Silkinip Ata Binende	Sivas / Şarkışla	1973

56	Çelik Pazarında Ufacık Taşlar	Erzurum	466
57	Eski Libas Gibi	Sivas / Divriği	4876
58	Dünya Umrına Meylini Verme	Malatya / Arapkir	2422
59	Esti Baharın Nesimi	Diyarbakır	2187
60	Daldala Daldala Dal Ben Olaydım	Erzurum / Aşkale	-
61	Kalenin Başında Ekerler Darı	Sivas / İmranlı	4
62	Temir Ağa	Erzurum	392
63	Temir Ağa	Sivas	20
64	Temir Ağa	Erzincan / Refahiye	257
65	Temir Ağa	Elazığ	-

EXTENDED ABSTRACT

In this study, the presence of iron and steel imagery in musical works in Turkish folk music was investigated. In this study, folk song lyrics were categorized according to formality, meaningfulness and theme.

Introduction

The beginnings of folk music and people's acquaintance with iron and steel are close to each other in ancient times. In the nineteenth century, the effects of folklore research gaining importance were also reflected in Turkey. Especially studies on folk music were carried out, folk songs were compiled and added to the repertoire. It is important that especially the verbal elements of folk songs contain information specific to folk culture in Turkish folk music. Folk songs, in which all elements that show and shape the way of life of the people and societies are treated as a subject, are considered as an important means of communication in terms of obtaining and analyzing information. Iron and steel products and their use develop societies militarily, economically and commercially. The widespread use of iron and steel products has had transformative effects on societies as a product of economic development and technological superiority, as well as the mobility of labor. In Turkey, the impact of the concepts of iron and steel on folk songs has generally been dealt with under the titles of profession, nickname and geographical naming, except for the final product, products made of iron and steel and metaphor. Since the industrialization processes of the society or regions correspond to much later periods in the history of Turkish folk music, social transformation could not be reflected in folk song lyrics.

Methodology

In the study, 65 pieces of Turkish folk music that symbolize the concepts of iron and steel were identified. The works were compiled from the author's notation repertoire and open access sources. While classifying the works according to their regions, the borders of Turkey's geographical regions were taken into consideration, and regions such as Kirkuk, Azerbaijan and Rumelia were named as cross-border cultural regions under the title of other regions and locations. In addition, during the creation of the data set of the study, not only the words iron and steel were searched, but also their synonyms or geographically different names such as temir, pulat, polad were taken into consideration. The dictionary meanings were included in the study based on the Turkish Language Association dictionary. The study utilized the content analysis method in Turkish folk music lyrics and works.

Findings

When the words iron and steel are grouped as nouns and adjectives in folk songs, it was determined that the use of nouns was higher, constituting 50 pieces of the 65 pieces of folk songs. Out of the 65 pieces of folk songs, 29 of them used literal meaning, 22 of them used figurative meaning and 14 of them used term meaning. The use of literal and figurative meanings in folk songs coincides with the feature of Turkish folk music lyrics to express emotions, situations and thoughts plainly and simply. Images of iron and steel are predominantly used in folk songs to refer to iron and steel products in the sense that they have become consumable. It has been determined that the use of iron and steel as a profession or nickname and the use of metaphors for the strength or hardness of materials are also more numerous than the others. It is seen that the regions that use the most iron and steel images in Turkish folk music are Central Anatolia, Aegean Region, Eastern Anatolia Region and Black Sea Region, respectively.

Conclusion and Discussion

Iron and steel mining and craftsmanship has also transformed the world of meaning of societies and enriched the cultural worlds of people with the myths, meanings and symbols it has brought. While iron and steel images are predominantly encountered as myths, meanings and symbols in the products of literature and other arts, myths and symbols derived from iron and steel are found less frequently in the works and lyrics of Turkish folk music. The works and lyrics generally included iron and steel images in their expressions in literal, figurative and term meanings. In Turkish folk music lyrics and works, images of iron and steel are used in the themes of strength, hardness, deterrence, intimidation, pain, suffering, prison and punishment. In addition, Turkish folk music works referring to the names of professions and geographical regions were also identified.